

stijl van de woestijn, dat hij hard is. En al wat hard is naar den stijl, ja, daar gaat de hardste hardigheid wel af; het is een reglementaire hardigheid geworden. Wie harde dingen zegt, zóó maar in het leven van de straat, zóó maar in het relatieve alle-dags-leven, zóó maar aan de voorbijgaande luisteraars, die valt met zijn stroeve uitverkiezingswoorden „zóó maar” boven op de menschen: hij ploft op ze neer; met het absolute dondert hij „zóó maar” vlak naast hun deur van louter betrekkelijkheden. Maar ga nu eens in de woestijn. Heb nu eens uw zinnen gezet op dien interessanten leeraar... Maar mensch, de woestijnang is al propaedeuse geweest. Ge hebt, om zoo te zeggen, u op de hardigheid „ingesteld”. Ge hebt niets anders verwacht, dan een leeraar te zien, met sprinkhanenvleesch tusschen de tanden en met een gordel om de lenden. Nu is het absolute te verdragen; want gij zelf hebt u de suggestie, of beter gezegd (want ge wilt u niet ruw hooren aanspreken) ge hebt u zelf de tuchting van het absolute opgelegd. Nu wordt het niet meer. Het is óók zoo rauw niet meer. Het is vreemd, maar het is zoo: de strengste boesprediker van uw eigen vaderstad (uw confessioneel gebonden bijnamen-groepje) kon niet half zoo streng zijn als deze woestijnprediker. Van den eersten hebt gij niets, van den tweeden alles kunnen verdragen.

Hoe het kwam? Was de hardigheid der leer des leeraars handigheid geworden?

Gij zegt: het is maar de taet; het is de psychologische „instelling”.

Maar wat zegt Christus? Christus zegt, dat het wel eens wat anders kon zijn. Toen het absolute op u neerplofte, van boven, met Zijn gezag, transcendent, zoo maar in Uw relativiteit en relativismen, toen wou het u verpletteren. Maar gij wildet niet verpletterd zijn. Nu komt een ander, de woestijnprediker, en zegt u waarlijk de zelfde stroeve klanken. Neen, het is geen losbol, noch een vrije religie. Woestijnmenschen zijn strenger dan orthodoxe kniekbollen. Strenger dan menige farizeeuwache onderling. Hij heeft het pas nog kernachtig gezegd. Doch let er op: hij heeft het strenge woord, hij heeft het horribile decreet; allen vallen dat niet, maar wien het gegeven is... hij heeft dat aan u gebracht nadat gij u door uw langen woestijntocht erop ingesteld hadt. Ge moest het bij hem eerst zelf veroveren. Zoo werd het onder uw bereik gebracht; het esoterisch geheim viel nu binnen den cirkel der door u bereikbare dingen. O, hoe verschrikkelijk gij het vindt. Maar Christus schijnt te willen zeggen: dat het een verschrikking was naar den mensch, een donder uit menschenverwult en niet uit Gods open hemel. Gij hebt u zelf in verbazing gebracht — ja, over u zelf.

Ja, en aan de binnenkamer denk ik nu ook. Christus, dat is het benauwende aan Hem, Christus blijft een VERBORGENHEID, ook als hij staat midden onder de menschen. Hij heeft het onkenbare in zich, ook als hij niet in de „binnenkamer”, maar onder de dichte menschen-drommen is.

En Paulus, met dien hoogen Corinthierbrief, Paulus komt dat nog eens nader accentueeren. Paulus, in 1 Cor. 2, en elders, Paulus zegt: preek den Christus en het koninkrijk overal, tot in Spanje toe, maar — hij blijft een „verborgenheid”. Want zijn wezen is voor den natuurlijken mensch onbegrijpelijk en daarom van nature onaannemelijk. En daar komt nog bij, dat slechts de Heilige Geest door een aparte, boven-natuurlijke daad, door het inschrijven van een pneumatisch vermogen, de ziel ontvankelijk maken kan voor het geheim van Christus' woord en wet. Anders grijpt, aanvaardt, de natuurlijke mensch hem niet in der eeuwigheid.

Dit is een hard woord. Deze rede is hard. Wie kan Hem hooren?

Maar de pseudomessiasen weten, o tobber, wat maaksel gij zijt.

Daarom hebben zij hun verkondiging, naar inhoud en vorm, op u „ingesteld”.

Zij zijn in de binnenkamer — alsook in de woestijn. Maar daar in dat privaat-onderdicht, daar is altijd en vanzelf het mysterie. Het is er een esoterisch gezelschap; iedereen kan er niet bij; het is voor „ingewijden”, die met het massa-geloof niet meedoen; het „gefel” doet het immers niet?

Deze binnenkamer-verkondiging heeft dus altijd een geheim(zinnig) karakter. Zij haalt geen teere dingen overhoor met ruw gebaar. Ze spreekt met gedempte stem; van preekstoelgalmen geen sprake. Gij zijt hier vanzelf afgezonderd, van de menschen. En de eerste les liep óók hierover: dat het den kinderen geopenbaard, en den letterknechten en Schriftgeleerden verborgen was.

En het was alles waar, hebt gij gevonden.

Maar gij hebt één ding vergeten.

Gij hebt vergeten, dat Christus een verborgenheid medikte, die dat was naar den INHOUD; terwijl hier het verborgenheids-karakter van zelf reeds in den VORM der prediking ligt opgesloten. Er is gevaar, dat gij van de anderen daarbuiten afgezonderd zijt, niet naar den wortel (zooals Christus en Paulus zeggen), maar omdat uitwendig gezien, zij op straat en gij in het esoterisch gezelschap van de binnenkamer zijt. Bij uw ouden leeraar hebt gij moeten hooren, dat „vleesch en bloed” niet

reikten, en ook niet raakten, aan de „verborgenheid”. Maar hier bij den nieuwen profeet, kunt gij „vleesch en bloed” blijven, en toch de „verborgenheid” hebben; want gij zijt in de binnenkamer; gij hebt de verborgenheid zelf gemaakt. De onderscheidingen, van wien zijn ze nu? Van God, of van uzelf? Wie heeft u afgezonderd van de massa, die niet-geestelijk is? God of gij? De inhoud, of de manier van de prediking?

O mensch, let nu op en ga over die vraag niet heen. In de binnenkamer wordt er misschien niet naar gevraagd. En als het gebeurt, dan wordt u toch een tweede vraag tegelijk voorgelegd: de eene raakt dan den inhoud der mysterie-prediking, maar de ander toch ook den aristocratischen afzonderingsvorm. In de binnenkamer vragen ze minstens twee dingen. En twee vragen zijn makkelijker dan één. En drie makkelijker dan twee. En vier makkelijker dan drie. Want als de vraagstukken elkaar verdringen, elkaar openen, dan blijft ik gezond. Maar Christus vraagt maar één ding. En dat wordt benauwd. Dat maakt waanzinnig, als Hijzelf niet helpen komt. Hij vraagt u op den man af: is wat gij gehoord hebt, een verborgenheid, ALLEEN MAAR naar den INHOUD? Maakt het u een ander mensch, niet alleen in de afzonderingspose, maar ALTIJD, voor EEUWIG?

Ja, als ik voor de deur van de binnenkamer sta, de uitroedingskaart in de hand, dan sta ik voor een crisis. Een „mysterie” wil ik wel bewaren; en een uitverkiezing ook. Maar de groote vraag is dan: of ik het mysterie zelf arrangeeren zal, dan of ik het on-der-gaan zal vanwege mijn God, ik Gods geslagene. De groote vraag is niet, OF ik iets zal gelooven, wat den man van de straat een ergernis of een dwaasheid is. Want dát wordt geleerd zoowel bij den Pseudomessias als bij den waren Christus. Maar hierover loopt de crisis: zal IK door de keuze van de binnenkamer-religie zelf scheiding maken tusschen den vreemde en mij, religieus mensch; of zal God het doen?

En als ge nu nog even luisteren wilt: eer ge in de binnenkamer u laat introduceeren: bedenk, dat Christus u met die vraag op het lijf valt, tot schamens toe; en dat de leeraar, de messias van de binnenkamer tot nu toe het conflict met u vermeden heeft. Christus bracht het conflict bij het begin. Maar de pseudomessias, als hij er ooit toe komt, is er in ieder geval niet mee begonnen. Hij stelde geen scherpe kwesties. Hij gaf problemen; meervoud. Maar niet één vraag; enkelvoud.

Hoor, zou ook dát misschien het pseudomessiansche, het vals-christelijke wezen?

K. S.

Correctie. In het voorgaand artikel, bl. 228, regel 50 v. b. staat: kerkvorming. Bedoeld is: kernvorming.

<sup>1)</sup> Niet: buiten de richtingen.

## UIT DE SCHRIFT.

Laat ons tot Hem uitgaan!

Hebr. 13:13

De brief aan de Hebreërs is vol opwekkingen. Deze Christenen uit de Joden wankelden in hun geloof en moesten daarom vermaand worden tot getrouwheid.

Zij stootten zich aan de geringheid en onaanzienlijkheid van Christus' gemeente vergeleken bij den glans van Jeruzalem's tempel.

In den Hebreërsbrief wordt daarom aangetoond, dat de schaduwen in Christus werden vervuld en dat de heerlijkheid der Nieuwe Bedeeling die van de Oude overtreft.

In het verband van bovenstaand Schriftwoord wijst de heilige schrijver op een der schaduwen die in Christus werden vervuld.

Wanneer een zondoffer werd gebracht tot verzoening van de zonde van heel het volk of van de priesters zelve, dan werd wel het bloed van het offerdier op het altaar gesprengd maar het doode aas werd buiten de legerplaats in de woestijn gebracht om daar verbrand te worden.

De zonde des volks werd als 't ware op het dier gelegd en naar buiten uitgedragen.

Zoo is ook Christus uit Jeruzalem gebannen en als zondoffer op den vloekheuvel voor Zijn volk gestorven.

Natuurlijk is er verschil.

Het offerdier werd uit de heilige plaats verdreven om de heiligheid van de legerplaats of van den tempel te kunnen bewaren en daartoe verbrand op een onheilige plaats.

Maar Jeruzalem, dat den Christus uitwerpt, wordt daardoor juist in zijn onheiligheid openbaar, terwijl Golgotha door het kruis juist wordt het altaar bij uitnemendheid.

Daarom: laat ons tot Hem uitgaan!

Christenen moeten Jeruzalem loslaten, den tempel vaarwel zeggen en niet meer aan de schaduwen hechten.

Aanvankelijk was die scheiding niet zoo scherp getrokken.

Men vierde den Sabbat naast den opstandingsdag en week niet uit den tempel.

Maar toen dit gevaarlijk werd en de werkelijkheid in de hand werkte, ja, het Christendom in zijn wezen aantastte, moest er scheiding komen.

Toen klonk de vermaning: scheidt u af, breekt met dat alles, gaat tot Christus uit buiten de legerplaats.

Voor ons is de tegenstelling een andere dan voor deze Hebreërs.

De kerk des Heeren ontwikkelde zich in tegenstelling met de wereld.

In die wereld werken ongetwijfeld krachten en gaven van Gods algemeene genade, die te waardeeren zijn en betekenis hebben voor dit leven.

Maar laat ons daardoor nimmer vergeten, dat de wereld krachtens haar beginsel nooit anders doet dan den Christus uitwerpen en Hem wederom kruisigen.

Daarom kunnen wij in de wereld geen vrede en geen kostelijke gemeenschap hebben.

Wij moeten tot Christus uitgaan.

Waar Christus wordt uitgebannen zullen wij Hem volgen.

Dit beteekent niet, dat we ons in een heilig huisje zullen opsluiten en in zelfgenoegzaamheid ons zullen koesteren.

Maar het beteekent wel, dat we moeten komen tot en niet minder leven uit een persoonlijke, welbewuste overtuiging van de principiële tegenstelling tusschen het leven der wereld en van den christen.

Die tweeheid moet ons helder voor den geest staan en ten slotte ons leven beheerschen.

Zij moet tot uiting komen in de bekeering, die óók bestaat in een breken met alles wat niet opkomt uit den wortel van den levenden Christus. Dat kan anders kosten.

Dan moeten er banden worden verbroken.

Maar de vriendschap der wereld en de vriendschap Gods kunnen niet samengaan.

Wanneer het ons te doen is om de gemeenschap met Christus; wanneer wij vóór alle dingen zoeken den Heere welbehagelijk te zijn, dan moet dikwijls heen gezegd worden op allerlei noodiging van de wereld. Dan moet herhaaldelijk afscheiding volgen en een zoeken om te komen tot opblossing van het leven uit eigen wortel.

Daarom hebben we onze christelijke scholen naast andere.

Daarom kwam heel onze christelijke levensactie op naast die der wereld.

De toekomst van ons leven ligt niet hier beneden. Wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstende.

Daarom dringt te meer de vermaning om alle dingen hier beneden gehate te achten om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus.

Waar wij zoeken het hemelsch Jeruzalem, kunnen de tijdelijke dingen ons niet blijvend bevredigen. Daarom, laat ons tot Christus uitgaan, altijd weer. De wereld verzakend, onze oude natuur doodend en in een godzalig leven wandelend.

Het is genade om dat te kunnen en te willen. Maar de versmaadheid van Christus biedt meerderen rijkdom dan alle schatten van de wereld. Laat ons dan tot Hem uitgaan!

J. G. KUNST.

## KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

XIV.

De missive van de predikanten Rullmann en Van der Vliet.

Menig schrijven kwam bij de Synode in. Het zou geen zin hebben van die alle indrukken te geven.

Voor enkele echter moeten wij een uitzondering maken.

Daarom behoort allereerst het schrijven, dat de Utrechtsche predikanten, bovengenoemd, tot de Synode richtten.

In dat schrijven gaven deze predikanten allereerst te kennen, dat zij zich ieder persoonlijk van heel harte aansloten bij de in onze Gereformeerde Kerken gangbare exegese van Gen. 2 en 3 en dus de historiciteit van het Paradijs in haar geheel en in al haar onderdeelen zonder eenig voorbehoud erkenden.

Voorts, dat zij de bedenkelijke uittalingen en de onbetamelijke gedragingen van Dr. Geelkerken te dezer zake ten strengste afkeurden.

Dan, dat zij zich ten eerste verheugden over de klaarblijkelijke bedoeling van de Synode om te waken voor de handhaving van het ongerept gezag der Heilige Schrift.

Tot zoover liep alles goed.

Uit het gebruik van den superlatief („ten strengste”, „ten zeerste”) zou men een waardeerend, ja enthousiast slot betreffende het werk der Synode hebben verwacht.

Plotseling evenwel nam het schrijven een andere wending.

Het gaat nog wel in den superlatief door, maar keert zich tegen de Synode.

Wij citeeren:

„maar betreuren ten diepste, dat haar uitspraken ruimte laten voor de onderstelling, dat zij zich zelven

en hare uitspraken toeschrijven waarom met den in alsnog haren dat duidelijke stiel aan de en besluiten.

Over dit s... Het werd commissie.

Het conce... rapporteur...

En waar e... gehouden ka... zeven.

Of het u... deling ble... pen indruk...

Bij ons p... het wel ver...

Hoe deze... blijft ons o...

In zoover... er eenige v...

eersten onde...

Indertijd E... de brochure...

voegd — op... werd niet ge...

ten in onze... willen etter...

Nu heeft g... nu nog de...

geenlei tw... Synode veel...

brochure va...

Er waren v... vaststonden...

der" begonst...

En dat n... werden aang...

verschijning... door de per...

algemeen ge... verliezen.

Toen dan... ing kwam.

Wie nu d... ven der pre...

aan de Syno... dat het gere...

zichte van I... man is v...

Onverbid... In Geelkerk...

Hij gispt... lingen", ma...

zingen".

Van een... thans geen...

Eer valt... de Synode...

dan zij geha... Het vroeg...

stond, was...

Des te m... thans bij he...

ook bij een...

Hoe kon... denken, dat...

zouden later...

en haar nits...

toeschrijven...

Indien nu... of besluiten...

geven voor...

van dat mis...

Maar gee... als bewijsgr...

En vruch... predikanten...

voelen.

Leest men...

zoo merkt... de Schrift ze...

is gekozen.

Uitdrukke... rapport uitge...

met de Blij... binden in a...

labiel blij...

daarmede is...

Belijdenis n...

porten, uitge...

En een p... verder heb...

doen met e...

der kerk...

getische opv...

kerken heb...

sprekt) ool...

zoolang i...

vamen zij...

punt hee...

Het appo...

Heilige Sch...

hier dus m...

En nu ke...

dat de Syn...

de werkelijkheid. Christendom in heiding komen. Het is af, breekt uit buiten de en andere dan zich in tegen.

Id krachten en, die te waarvoor dit leven. vergeeten, dat l' nooit anders Hem wederom

eld geen vrede hebben?

zullen wij Hem in een heilig genoegzaamheid

moeten komen. rsoonlijke, wel- sjele tegenstel- d en van den

voor den geest eerschen. bekeering, die alles wat niet anden Christus.

verbroken.

en de vriend. an.

le gemeenschap dingen zoeken. moet dikwijls odiging van de eiding volgen pbløei van het

e scholen naast ijke levensactie

et hier beneden. stad, maar wij

aning om alle ten om de nif- Jezus

nd bevredigen. an, altijd weer. natuurs doodend.

en te willen. tus biedt mees. an de wereld.

G. KUNST.

redikanten r Vliet.

node in. alle indrukken

en uitzondering

schrijven, dat genoemd, tot de

anten allereerst

lijk van heeler. Gereformeerde

2 en 3 en dus haar geheel en

uitlatingen en Dr Geelkerken

den. eugden over de Synode om te

ongerept gezag

et „ten streng- waardeerend, ja

erk der Synode

ren een andere

ief door, maar

haar uitspraken

t zij zich zelve

en hare uitspraken meer macht en autoriteit zou toeschrijven dan den Woorden Gods;

waarom zij er niet alle bescheidenheid, maar ook met den meesten ernst op aandringen, dat de Synode alsnog hare uitspraken nader verklare, in dien zin, dat duidelijk blijke dat zij de belijdenis appellabel stelt aan de Heilige Schrift en dat zij hare decreten en besluiten niet gelijk stelt met de waarheid Gods."

Over dit schrijven werd niet gediskussieerd. Het werd dadelijk in handen gesteld van een commissie.

Het concept-antwoord werd na lezing door den rapporteur aanstonds zonder discussie aanvaard. En waar er dus geen beschouwingen over werden gehouden kan geen algemeene indruk worden gegeven.

Of het moest deze zijn, dat uit de vlotte afhandeling bleek, hoe dit schrijven allermint een diepen indruk maakte.

Bij ons persoonlijk, als ook bij anderen, wekte het wel verwondering.

Hoe deze predikanten tot hun opvatting kwamen, blijft ons ook nu nog onbegrijpelijk.

In zoover stemt het stuk tot dankbaarheid, dat er eenige verandering in de gezindheid van den eersten onderteekenaar uit blijkt.

Indertijd had deze zijn instemming betuigd met de brochure „Ons aller Moeder" en daaraan toegevoegd — op welke basis die berekening berustte, werd niet gepubliceerd — dat wel vijftig predikanten in onze Kerken er hun hand onder zouden willen zetten.

Nu heeft genoemde brochure — hoezeer wij ook nu nog de nobele bedoeling der samenstellers in geenerlei twijfel trekken — in de dagen vóór de Synode veel kwaad gesticht. Meer zelfs dan eenige brochure van Dr G. of zijn volgelingen.

Er waren er, die vóór dien tijd voor zichzelf vaststonden en door het lezen van „Ons aller Moeder" begonnen te balanceeren.

En dat niet door de argumenten, welke er in werden aangevoerd en waarop we dadelijk bij de verschijning uitvoerige kritiek uitbrachten, maar door de personen van de auteurs, die onder ons algemeen geacht worden en een naam hebben te verliezen.

Toen dan ook nog Dr Rullmann met zijn verklaring kwam, heeft ons dit zeer leed gedaan.

Wie nu de eerste drie alinea's van het schrijven der predikanten Rullmann en Van der Vliet aan de Synode leest, zal met blijdschap ontwaren, dat het gereserveerde standpunt, dat eerst ten opzichte van Dr G. werd ingenomen, door Dr Rullmann is verlaten.

Onvervaardig streng is hij in de afkeuring van Dr Geelkerken's handelwijze.

Hij gispt niet alleen diens „bedenklijke uitlatingen", maar ook diens „onbetamelijke gedragingen".

Van een bede om verschooning voor Dr G. is thans geen sprake meer.

Eer valt er uit af te leiden een verklaring, dat de Synode met Dr G. niet anders handelen kon, dan zij gehandeld heeft.

Het vroegere misverstand, dat er bij Dr R. bestond, was daarmee uit de wereld.

Des te meer valt het te bejammern, dat er thans bij hem een nieuw misverstand insloep, dat ook bij een zijner kollega's weerklink vond.

Hoe kon hij er toch maar een oogenblik aan denken, dat de uitspraken van de Synode „ruimte zouden laten voor de onderstelling, dat zij zichzelf en haar uitspraken meer macht en autoriteit zou toeschrijven dan den Woorden Gods?"

Indien nu passages uit rapporten of konklusies of besluiten werden aangewezen, die ruimte zouden geven voor zulk een onderstelling, kon men de bron van dat misverstand misschien op het spoor komen. Maar geen enkele uitspraak der Synode werd als bewijsgrond aangediend.

En vruchteloos peinst men er over, wat dezen predikanten aanleiding heeft gegeven tot hun gevoelen.

Leest men nog eens serieus de rapporten na, zoo merkt men dra, dat niet de belijdenis, maar de Schrift zelf als uitgangspunt der beraadslagingen is gekozen.

Uitdrukkelijk werd in het dogmatisch-exegetisch rapport uitgesproken: „Anders daarentegen staat het met de Belijdenis der kerk. Wel kan ook deze nooit binden in absoluten zin, daar ze altijd appellabel blijft aan de Heilige Schrift, maar daarmede is de hand aan en het gezag van de Belijdenis niet illusoir geworden". (Synodale rapporten, uitgave Kok, bl. 16).

En een paar regels verder vindt men: „Maar verder hebben wij hier rechtstreeks slechts te doen met de vrijheid van den ambtsdrager der kerk in het voordragen van bepaalde exegetische opvattingen; en deze is (wat ook Dr Geelkerken heeft toegestemd en trouwens vanzelf spreekt) ook hierin gebonden aan de Belijdenis, zoolang hij althans niet door een gravamen zijn bezwaar tegen een bepaald punt heeft ingebracht".

Het appellabel zijn van de Belijdenis aan de Heilige Schrift en het recht van gravamen worden hier dus met evenzoveel woorden erkend.

En nu komen de beide predikanten verzoeken, dat de Synode alsnog duidelijk zal doen blijken

in een nadere verklaring, dat zij de Belijdenis appellabel stelt aan de Heilige Schrift en dat zij hare decreten en besluiten niet gelijk stelt met de waarheid Gods.

Men lette dus wel.

De Synode zou nog eens moeten verklaren, wat zij reeds verklaard heeft.

Wie gauw lerneergeslagen is, zou zuchten: 't is om er moedeloos onder te worden.

Daarenboven zijn twee op elkaar volgende alinea's in deze missive met elkander in flagranten strijd.

In de eerste zijn de predikanten hemelchoch janchend. Zij „verneugen zich ten zeerste" over de klaarblijkelijke bedoeling der Synode om te waken voor de handhaving van het ongerepte gezag der Heilige Schrift.

Zij onderstellen niet maar dat de Synode handhaving van het ongerepte gezag der Schrift bedoelt.

Nee, die bedoeling is volgens hen klaarblijkelijk.

In de tweede alinea zijn ze echter plotseling „zum Tode betrübt". Zij „betreuren ten diepste" dat de uitspraken der Synode ruimte laten voor de onderstelling, dat zij zichzelf en haar uitspraken meer macht en autoriteit zou toeschrijven dan den Woorden Gods.

Hoe valt dat met elkander te rijmen?

Een prijzen van de Synode voor haar klaarblijkelijke bedoeling om het ongerepte gezag der Schrift te handhaven!

En onmiddellijk daarop een laken van de Synode, wijl ze ruimte laat voor de onderstelling, dat zij aan het gezag der Schrift te kort doet door er zichzelf boven te verheffen!

Nu had de Synode deze predikanten op de innerlijke tegenstrijdigheid van hun missive kunnen wijzen en hun eenvoudig een exemplaar van het dogmatisch rapport kunnen toezenden met de zinsneden, welke wij boven citeerden, onderstreept.

Maar de Synode betrachtte naar alle kanten de uiterste welwillendheid.

Daarom antwoordde zij:

1e. Dat in de zaak-Dr Geelkerken niet in geding is een of andere exegese van Genesis 2 en 3, maar het gaat om geloof of niet-geloof aan hetgeen de Heilige Schrift in deze boeken als zaken en feiten mededeelt.

2e. Dat het naar haar oordeel op een misverstand berust, dat de uitspraken dezer Synode ruimte zouden laten „voor de onderstelling, dat zij zich zelve en hare uitspraken meer macht en autoriteit zou toeschrijven dan den Woorden Gods".

3e. Dat de Synode met deze broeders ten volle overtuigd is, dat alle uitspraken der Generale Synode benevens de Belijdenisschriften der Kerken ten allen tijde appellabel zijn aan het Woord Gods.

4e. Dat zij genoemde dienaren ten overvloede verwijst naar de nadere toelichting van de besluiten der Synode, die vanwege de Synode binnen enkele dagen zal gepubliceerd worden.

Even werd er nog over gedelibereerd of dit antwoord wel publiek zou worden gemaakt.

Maar waar de beide predikanten blijkbaar zelf verlof hadden gegeven hun missive in de pers te plaatsen, behoefde de Synode hen in dit opzicht niet te ontzien.

Trouwens, het antwoord ademt een zoover mogelijke tegemoetkoming.

Alleen werd er in gekonstateerd, dat er bij de rekwestanten misverstand heerschte.

Wij zouden voor deze zaak geen opzettelijke aandacht hebben gevraagd, indien niet na afloop van de Synode door Dr Rullmann en Van der Vliet op het hun gezonden antwoord met deze publikatie werd gereageerd:

Met genoegen constateeren we, dat de Synode zich nu anders uitdrukt dan eerst.

Eerst sprak ze van: al of niet-aanvaarding van het Schriftverhaal van Gen. 2 en 3 in den door haar aangegeven zin.

Nu spreekt ze van: geloof of niet-geloof aan hetgeen de H. Schrift in deze hoofdstukken als zaken en feiten mededeelt.

Had ze de kwestie maar aanstonds zóó zuiver gesteld.

Wat al verwarring en verdeeldheid zou ze dan hebben voorkomen!

Met onverholten genoegen hebben tegenstanders van de Synode dit tegen de Synode uitgespeeld.

Men heeft het een vernietigende kritiek op den arbeid van maanden te Assen genoemd.

Men heeft gezegd, dat door de missive van Dr Rullmann en Van der Vliet de Synode het eerste heldere oogenblik heeft gekregen.

Een Synode-indruk kan ik hier niet weergeven.

Want de Synode kwam daarna niet meer of nog niet samen.

Van den indruk, dien ik hier en daar opving, zal ik niet veel zeggen.

Hoezeer onze hoogachting voor beide predikanten ondanks dit voorval onverminderd blijft — het peil van waardeering mag niet zoo spoedig bij ons dalen — willen we toch niet verbergen, dat dit hun wederwoord aan de waarheid afbreuk doet.

De Synode sprak zich niet anders uit dan eerst. Wij toonden dat boven aan.

Maar vooral vinden wij zulk een wederwoord dezen predikanten onwaardig. Zij werden daarin ontrouw aan de hoogstaande wijze, waarop ze anders plegen te spreken en te handelen.

En om nu zelf niet in den superlatief te vervallen, besluiten wij hiermee: dit bedroeft ons.

#### Comité's van actie.

Op sommige plaatsen in ons land heeft men zoogenaamde Comité's van actie opgericht.

Deze bedoelen actie te voeren tegen de besluiten van de Synode van Assen en vóór Dr G.

Reeds werd door eenige kerkeraden een vermaning gepubliceerd om tot zulk een comité niet toe te treden.

Volkomen terecht.

Deze comité's toch zijn niet op één lijn te stellen met een comité tot aanbieding van een nieuw kerkorgel of zoo iets.

Comité's van de laatste soort zijn door de kerkeraden steeds dankbaar erkend.

Daarom mogen wij niet zoover gaan met elke comitévorming in de kerk af te keuren.

Doch wanneer een comité zich ten doel stelt te ageeren tegen de wettige besluiten van een Synode krijgt het een heel ander karakter.

Dan geeft het daardoor te kennen, dat het zich met die besluiten niet konformeert.

En waar de besluiten, welke thans in het geding zijn, niet maar de kerkenordening, doch de belijdenis raken, welke het accoord van gemeenschap is zoowel tusschen de geloovigen onzer kerken als tusschen onze kerken zelf, verklaart zoo'n comité feitelijk het accoord van gemeenschap te hebben verbroken.

Maar laten de leden, althans de bewuste leden daarvan zoo eerlijk zijn, deze konsekwentie hun kerkeraad kenbaar te maken.

Niet, dat wij in deze iets willen forceeren.

Doch een actie in de kerk tegen de kerk leidt tot ontbinding.

Daarom, wanneer de leden van zoo'n comité zelf niet van de verbreking van het accoord van gemeenschap kennis geven, zullen de kerkeraden moeten ingrijpen.

Overigling zij hierbij uitgesloten.

Maar evenzeer heeft men er voor te waken, dat men de ziekte niet laat doorwerken.

Zulke leden moeten voorwerpen worden van kerkelijke vermaning.

Men ga daarbij met alle hankmoedigheid en zachtmoeidigheid te werk.

Mogelijk blijken dan velen vatbaar te zijn voor overtuiging.

En voor ons is het geen vraag of een taktisch optreden van den kerkeraad tegenover de leden van zulke comité's persoonlijk, door hen persoonlijk te bezoeken, is ver te verkiezen boven het afwachten van wat deze op den duur zouden doen.

#### Herstel der eenheid.

De bovengenoemde Comité's van actie treden voor het voetlicht met de leuze: de eenheid te herstellen.

Nu is het streven naar eenheid alleszins loffelijk.

Maar een uiterlijke eenheid heeft dan alleen waarde, wanneer er innerlijke eenheid is.

Daarom zal er allereerst naar gestaan moeten worden die innerlijke eenheid te bewerken.

Dat is echter in dit geval alleen mogelijk, wanneer men Dr Geelkerken en zijn volgelingen tracht te overtuigen van de juistheid van de beslissing der Generale Synode te Assen in zijn zaak.

Een andere eenheid is in de gegeven omstandigheden ondenkbaar.

Wat uit de kerken na de gevallen beslissing openbaar wordt, toont zonneklaar, dat de Synode het oordeel van zoo goed als alle kerken heeft vertolkt.

Stel eens, dat een volgende Synode uit zulke mannen werd samengesteld — wat ook al ondenkbaar is —, die voor een gevoelen als dat van Dr G. ruimte wilden reserveeren.

Dan zou er een scheur in onze kerken ontstaan, waarbij die van thans slechts een kleine torn in den naad is.

Hoe men het ook wendt of keert, de eenheid kan niet hersteld worden.

Tenzij dan, dat Dr G. e.s. van hun dwaalweg terugkeeren.

En wilde een comité zich opmaken om daartoe pogingen in het werk te stellen, dan zou het eer te verschoonen zijn, hoewel er een weg bestaat, die nog uitnemender is.

Maar het standpunt, dat de Synode ten opzichte van de dogmatisch-exegetische kwestie heeft ingenomen, geven onze kerken niet prijs.

#### Ethisch advies.

Het is zoo langzamerhand een publiek geheim geworden, dat voor eenige jaren een theoloog van ethische richting aan een Gereformeerd predikant, die zich bezwaard gevoelde, den raad gaf onze kerken niet te verlaten, maar in onze kerken een beweging in het leven te roepen, waardoor hij de gewenschte vrijheid verkreeg. In de Hervormde Kerk, aldus werd gemotiveerd, wordt den predikanten, die uit de Gereformeerde Kerken overkomen, niet de plaats gegeven, die hun overeenkomstig hun gaven toekomt en zien zij zich weggestopt in verschoolen boeken van het land.

Bedochte predikant heeft aan dien raad geen gevolg gegeven en is — naar verluidt — geheel van inzicht veranderd.

Toch bekruipt ons de vrees, dat sommigen in onze kerken, en daarmee bedoelen we niet speciaal predikanten, dien raad, ofschoon hun niet persoonlijk verstrekt, wel opvolgen.

Wij kunnen niet anders dan een beroep doen op hun eetlijkheid.

Zeker, wij kunnen ons voorstellen, dat veel in onze kerken hen bindt. De macht der traditie is sterk. Een kerk, waarin men gedoopt is, belijdenis heeft afgelegd, is gehuwd, waar men zegen heeft genomen, verlaat men niet zonder weemoed.

Leeft men echter in bewust konflikt met die kerk, dan zou het al zeer onedel zijn in die kerk te blijven met het oogmerk die kerk in stilte te vervormen.

Dat zijn slinksche wegen.

De rechtschapenheid moet er tegenop komen, die te betreden.

Men schame zich iets te doen, waarvoor men niet openlijk durft uitkomen.

En nu kan men wel — wat is arglistiger dan het hart? — zichzelf paaien met de gedachte, dat de Synode van 1927 de besluiten van 1926 wel aan een algeheele revisie kan onderwerpen.

Maar gelooft men dat zelf wel?

Als men waar is tegenover zichzelf zal men moeten antwoorden: neen.

En als 1927 geen revisie brengt, zal men zoo zijn voorwendsel tot 1930, daarna weer tot 1933 en nog langer verlenen en in een kerk blijven, waarmee men het niet eens is en links en rechts het onkruid der verdeeldheid als in nachtelijk duister zaait?

Men schrikke uit zelfrespekt terug voor zulk onwaarsachtig gedoe.

Wij hopen, dat God den Aclitofelstaad van dien ethische tot zotheid zal maken.

#### De omvang van de richting Geelkerken.

Thans laat zich eenigermate de omvang van de beweging, die in Dr Geelkerken min of meer een pionier ziet, bepalen.

In Amsterdam (Groot) telde het Comité van Actie 241 leden. Het aantal belijdende leden bedraagt plus minus elf duizend. Alzoo maakten zij, die zich onder de vleugelen van het comité stelden, iets meer dan twee procent van het heele aantal uit. En wanneer onze inlichtingen juist zijn, dat onder de 241 bezwaarden het percentage ongehuwden zeer groot is, wordt de verhouding, als men het geheele aantal leden neemt, de doopleden dus inclus, nog gunstiger.

Daarbij mag echter niet worden vergeten, dat men in Amsterdam dicht bij het schisma-vuur zit.

### POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

#### Over den Satan.

##### De namen („draak“).

Ook met den naam „draak“ wordt voorts de geest uit den afgrond aangeduid in den bijbel. Vaak geschiedt dit niet. Slechts één van de 66 bijbelboeken noemt hem bij dien naam: het is de Openbaring van Johannes. We vinden het woord daar in hoofdstuk 12:3—17; 13:2, 4, 11; 16:13; 20:2.

De eerste vraag is nu: wat beteekent het woord „draak“?

Er is eens iemand geweest, die het woord „draak“, tenminste wanneer het van den duivel gebedigd werd, heeft opgevat in den zin van wat wij noemen „deserteur“. Het was wel een aardige woordspeling, als men bedenkt, dat in de grieksche taal „draak“ wordt geschreven als „drakoon“ en van een deserteur wordt gezegd: „apoderaak“; hij is weggelopen. Volgens deze vinding wil dus de naam „draak“ den duivel voorstellen als een ontrouw knecht of soldaat, die van het wettig gezag is gedeseerdeerd.

Hierin moge men een bewijs zien, dat kerkvaders — 't was Theophilus van Antiochië — ook wel eens geestig kunnen zijn, maar meer aandacht is deze afleiding van het woord dan ook niet waard.

Ernstiger is de opvatting, dat het woord „draak“ in het grieksch gevormd is van een stam, die „zien“, „scherp zien“, beteekent. Evenals het grieksche woord voor „slang“ van den stam „zien“ gevormd is, zoo ook de naam „draak“. De draak is de loerende; die loert op buit; die zijn oogen opendoet en nauwkeurig zijn kansen weegt.

Natuurlijk is dat niet de eenige gedachte, die aan het woord verbonden is. Want bij een draak denkt men ook aan het monstrueuse. De draak is het verslindende beest; de groote sluk-op; hij is een vergrooting van de slang. Geweldig is zijn kracht, maar die kracht is niet om te bouwen, maar om te breken. Met fijnen zin wordt in het visioen van Openbaring 12 de tegenstelling uitgewerkt van de vrouwe, die haart en den draak, die wat geboren wordt, wil verslinden, zoodra het tot het leven gekomen is. De vrouw is tegenover den draak de zwakke partij; zij heeft geen kracht om te breken. Terwijl de draak den muil opent, daar is de vrouw in pijn; terwijl hij „loert“ en zich gereed houdt voor den aanval, daar weet zij zich niet te houden; ze is in smart. Maar er is toch een groot verschil. In de zwakheid der vrouw is toch een positief beginsel: de vrouw kan boren. Maar negatief is de kracht van den draak; hij verslindt. Geven doet de vrouw; nemen kan alleen de draak.

Zoo komt in het visioen van den draak tot ons een tweevoudige prediking. Het is die van zijn perversiteit, die verwoesten en vernielen wil, maar ook die van zijn

De cijfers, die van elders worden gemeld, brengen het dan ook gewoonlijk niet tot één procent.

En in de meeste kerken heeft de schismatische strooming zelfs geen vertegenwoordiger.

Wij maken hiervan geen gewag om uit te spreken: ziet eens, hoe weinig die beweging te beduiden heeft.

Wij verliezen niet gaarne ook maar één lid.

Onder hen, die tegen de Synode ingaan, zijn mannen, voor wie wij hoog respect hebben en de hoop begeeft ons niet, dat zij nog eens zullen terugkeeren.

Wij vestigen op die cijfers ook niet de aandacht om het gesnoet, als zou de anti-„Synodale“-strooming wel 30 à 50 duizend leden opeischen, te logenstraffen.

Maar om tot dankbaarheid op te wekken, wijl onder 's Heeren bestel tijdig werd ingegrepen.

Had men deze richting nog tien jaar laten woelen, dan zou men zeker iets anders hebben aanschouwd.

#### Aarzelende ouders en standvastige kinderen.

Het is meer dan één opgevallen, dat sommige menschen, die zich steeds deden kennen als stoere Calvinisten, in de kwestie-Geelkerken een wankel houding aannamen, terwijl bleek, dat kinderen van hen zeer beslist de zijde van Dr G. hadden gekozen.

Psychologisch is het wel te verklaren, dat die ouders zoolang mogelijk hoopten, dat op de een of andere manier de partijen nog wel tot elkander zouden gebracht worden, opdat er geen vervreemding zou ontstaan tusschen hen en hun kinderen.

Maar wat psychologisch te verklaren is, valt daarom nog niet goed te keuren.

De waarheid moet ons boven personen gaan, al zouden die personen ook onze kinderen zijn.

Want het is niet onze waarheid, maar de waarheid Gods.

Wij mogen daarmee niet handelen naar ons believen.

Trouwens, de kinderen mogen het gedurende een tijd aangenaam vinden, dat de ouders zich om hunnentwil inbinden en zoo ze wat in de melk te brokkelen hebben op een kompromis aansturen, in het eind zullen zij toch minder hoog tegen die ouders opzien.

In welke pijnlijke omstandigheden men door deze kwestie ook kan geraken, men toone zelfs tegenover zijn kinderen ruggespraak.

En men vermenigvuldige het gebed tot Hem, die in Zijn groote barmhartigheid hen die dwalen, wil leiden in het rechte spoor.

wel-overwogen daad: de draak is de loerende, de uitziende.

Nu zou men licht kunnen denken, dat deze naam „draak“ dan toch vóór alle dingen den duivel als den ook in het uitwendige geweldige doet zien. Over een draak loopt men zoo maar niet heen. Een slang — die naam komt ook voor den duivel voor — een slang moge zich nog in het duister weghouden, maar een draak is toch altijd een groot-macht. Als de duivel „draak“ heet, dan wil dat zeker zeggen, dat hij alle menschenlijke verhoudingen te buiten gaat; dat hij wijd en zijd te zien is, dat hij een wereld-verschijnsel is, dat in het geheel van den kosmos en zijn verhoudingen dadelijk in het oog moet vallen?

Men zou het zoo denken; maar het is toch nog volstrekt niet noodig om dat uit dien naam af te leiden.

Want een draak moge een verschrikkelijk wezen zijn, en buiten alle menschenmaat vallen, toch kan zelfs die naam den duivel gegeven worden, zonder dat nu dadelijk op de „e-norm-iteit“ de nadruk vallen moet.

Wie in het niet-kanonieke boek „De Psalmen van Salomo“ leest (2:29) zal zien, dat de naam „draak“ daar gegeven wordt aan een heel gewoon mensch; want daar wordt Pompeius bedoeld, Pompeius; die wel een machtig oorlogvoerder was, die wel de Middellandsche Zee beheerscht heeft, en Syrië aan Rome onderwierp, en steden en staten in Azië knechtte, en ook Jeruzalem veroverde, — maar die, ondanks al die kracht-toeren, toch maar een heel gewoon mensch was, een, zooals er meer zijn (gest. 48 voor Chr.). En als gij wilt zeggen, dat het dan toch in elk geval een echte vechtersbaas was, iemand van meer dan gewone afmetingen, die hier als „draak“ wordt voorgesteld, dan geven wij dat grif toe, maar wijzen vervolgens hierop, dat in het apokrief verhaal van Esther de strijd tusschen Haman en Mordechai wordt voorgesteld als een drakengevecht; die twee heeten twee elkaar bekampende draken. Nu waren toch in elk geval deze beide tegenstanders menschen van gewone, alledaagsche proportie. Daar is aan den eenen kant Haman, die man, die als een knipmes buigt voor koning en koningin, en wien het zweet uitbreekt als deze naar hem wijst; een man, die toch maar netjes in het gareel loopt als Mordechai zijn triumftocht houdt. En daar staat aan den anderen kant Mordechai: een eerbiedwaardig mensch, o zeker; maar toch iemand, die zijn nicht te hulp roept en die verder zoo heelmaal geen groote daden doet, als ge hem naar uitwendigen maat-staf meet.

Men ziet... de naam draak behoeft nog niet met zekerheid te zeggen, dat het duivelsche het overweldigende is. Wat naast uw deur woont, wat in de krant komt, wat zich voor uw oog op straat vertoont, dat kan ook van den „draak“ een openbaring wezen.

En om dat te bewijzen, hebben we welkij niet alleen de hulp van een paar apokriefe geschriften noodig.

#### Assen en de Kerkelijke examens.

Van een paar kanten wordt ons gevraagd, hoe de Classen bij de kerkelijke examens zich het best van haar plicht, waarop zij door de Synode van Assen gewezen werden, kunnen kwijten.

De kerk van Halfweg heeft voor de eerstkomende vergadering van de Classis Haarlem een tweetal voorstellen te dezen aanzien ingediend.

Het eerste is van den volgende inhoud:

De classis Haarlem van de Geref. Kerken, kennis genomen hebbende van de aansporing der Synode te Assen, dat de classen inzonderheid bij de examina zullen toezien, dat geenerlei leerling in de kerken binnendringt, die met de letter of den geest van de beslissing in de zaak-Dr Geelkerken in strijd is en dus, hetzij op het in deze zaak genoemde, hetzij op eenig ander punt, door een willekeurige Schriftopvatting aan het gezag van 's Heeren Woord te kort doet,

besluit: aan den examinator in de leerstellige godgeleerdheid en de symboliek op te dragen hiernaar bij de kerkelijke examinandi een speciaal onderzoek in te stellen.

Aan dit voorstel is een tweede toegevoegd:

De classis Haarlem der Geref. Kerken, lettende op het groot gewicht, vooral in den tegenwoordigen tijd, van het onderzoek der kerkelijke examinandi in de leerstellige godgeleerdheid en de kennis der belijdenisschriften,

besluit: den examinator voor deze vakken bij schriftelijke stemming aan te wijzen.

Hier wordt dus voor de methode gekozen om onder het examen zelf den examinandus te onderzoeken op het punt van rechtzinnigheid, inzonderheid op de zaken, welke bij de procedure-Geelkerken betrokken waren.

In verband daarmee wenscht men voor twee vakken der theologie bij schriftelijke stemming examinatoren zien aangewezen, die voor zulk een onderzoek bijzondere geschiktheid bezitten.

Op het oogenblik — het is voor niemand een geheim — neemt de Classis Haarlem onder alle Classen in ons vaderland een zekere exceptionele positie in.

Of daar speciale voorzorgen bij de kerkelijke examina moeten worden genomen, willen wij hier niet beoordeelen.

De toestanden in de eene Classis kunnen zeer verschillen van die eener andere.

Een uniforme gedragslijn laat zich dan ook moeilijk uitstippelen.

Als Jesaja het heeft over Leviathan, en over het kronkeldier, en over den draak (27:1) dan kiest hij deze beelden uit de volksfantasie, om er mee te tekenen de toch aan iederen tijdgenoot bekende politieke machten: de Assyrische en de Babylonische en de Egyptische. Ieder kende ze; en legendarisch waren ze werkelijk niet, want ze lieten zich aan den lijve voelen. En in Jes. 14:1 wordt — wat nog gigantischer klinkt — zelfs van een vliegende draak gesproken; maar het verband wijst uit, dat hier toch een heel gewoon mensch wordt bedoeld: een koning, die op den troon van Tiglath-Pileser zou zitten, en die alleen nog maar een beetje erger tyrann zou wezen, dan gene was. Zoo wordt ook Nebukadnezar als draak voorgesteld, omdat hij Juda verzwolgen heeft (Jer. 51:34). En die was toch ook maar een mensch: een tijdlang zelfs zonk hij onder het menschenlijke weg en was een aanfluiting geworden voor de jongens van de straat en van de vlakte.

Zoo ziet men dus, dat het nog volstrekt niet noodig is bij den naam „draak“ voor het minst aan een allesvernietigend, katastrofaal, ieder van boven of van buiten verschrikkend monster te denken. Het drakengevecht kan wel degelijk tot de aarde komen in dingen van den dag, in gewone, dagelijks weerkerende verhoudingen.

Omtrent Satan als overweldiger op-den-man af, als in het zienlijke optredende macht, wordt in het gebruik van den naam „draak“ veel minder met stelligheid omgeleerd, dan wij met onze westersche ooren zoo op het eerste gehoor zouden denken.

Men vergeet dan ook niet, dat, gelijk we reeds zeiden, de naam „draak“ alleen voorkomt in het laatste bijbelboek, tenminste, in zijn toepassing op den duivel, Satan. En hoe weinig dat zegt voor wie aan scheurende wolken en dampende hellekrachten zou willen denken hier, kan duidelijk worden uit het karakter van het visioen. In Openbaring 12 wordt ook van de vrouw veel heerlijk gezegd: zon, maan, sterren, die zijn om haar heen; ze is een wereldverschijnsel; haar bestaan, haar baren en haar lijden en haar mannelijke Zoon, ... het zijn alle machten, die den ganschen kosmos in beweging zetten. Maar toch wordt onder ons in die vrouw de kerk vertoond; en die kerk was, toen de Openbaring geschreven werd, niet veel meer dan een handjevol, hier en daar wegschuilende, proletarische verstoelingen. Uitwendig gezien, had die kerk niet veel te vertellen. Zoo kan ook de draak, al heeft hij koppen en hoornen, al rukt hij sterren weg in het visioen, een macht zijn, die, als het visioen geweken is, nauwelijks te herkennen valt in het zichtbare. De vrouw is in het visioen een wereldteeken; maar straks zal zij, als de naakte werkelijkheid komt, in een katakomben wegschuilende en onder leenwentanden haar bloed laten. ... Zoo kan ook de draak in het visioen een teeken aan den hemel zijn, zonder dat iemand het recht heeft te meenen, dat Johannes nu zeggen wil, dat men dien grooten Draak nu overal moet kunnen zien van alle kanten. Dezelfde man kan in een visioen een

Maar o het best, welke inh stemt met van de S-examen v dat geen aanbel va dat het hi op deze E men hier moet worc met onze de nitspra Op wel men ver Het va praapar klaring v plicht heb gewaarbor En wat de Synod dat elk ke van de re vergewisse Ieder es Dat ond men van Maar th gesteld. En zou dan men een exam lid van d navragen Examina belediging De pezo bij de zu genoege we Inzonde de hoogte de schutt himen te

— Doortas Onze dr evenals ee ons vorig Wij moe voortspinn En dat van het C

drakengeve adem, en to realiseeren lichts, niet behoeft dus apokalyptis roert en st tekenende kan dat bes eens niets nische mach de christene bel juist da de politieke levensbeweg troon des S nisch gewor vereerden l zien) om te Caesar en

Mogelijk dingen na t Toch is e Want het Het zegt sieve, plasti opstand, or onderwerp Reeds cerde Zelfs de naa tot de verb naar wij ze dwingt ons de draak en ge weet weid kan s zijn waken inzicht in d verlichting waren zin den draak s de Bijbel l menschen; gen, noch d het inzicht tegenover Schriftten c En daar naar voren „draak“ va onder de r wereld! He heeft gezeg en zeker n

gevraagd, hoe  
sich het best  
de Synode van  
wijken.  
e eerstkomende  
in een twaalf  
nd.  
en inhoud

f. Kerken,  
aansporing der  
onderheid bij de  
ei leerling in de  
er of den geest  
kerken in strijd  
zaak genoemde,  
en willekeurige  
s Heeren Woord

lige godgeleerd  
hiernaar bij de  
onderzoek in te  
toegevoegd:

kerken,  
al in den tegen-  
kerkelijke exami-  
id en de kennis

bij schriftelijke

e gekozen om  
indus te onder-  
heid, inzonder-  
ture-Geelkerken

voor twee vak-  
emining exami-  
tulk een onder-  
en.

e niemand een  
tem onder alle  
e exceptionele

de kerkelijke  
willen wij hier  
s kunnen zien

dan ook moe-

over het kron-  
kies hij deze  
e te tekenen de  
dittieke machten:

de Egyptische  
te werkelijk niet.  
En in Jes. 14:12  
— zelfs van een  
t verband wijs-  
ensch wordt be-  
i Tiglath-Pilezer  
eetje erger tyr-  
k Nebukadnezar  
erzwoegen heeft  
ar een mensche-  
aenschelijke weg  
de jongens van

reikt niet noodig  
st aan een alle-  
n of van buiten  
et drakengevecht  
dingen van den  
e verhoudingen  
den-man af, als  
it in het gebruik  
t stelligheid ons  
oren zoo op het

we reeds zeiden,  
et laatste bijke-  
en duivel, Satan,  
heurende wolken  
lenken hier, kan  
het visioen. In  
w veel heerlijks  
n haar heen; ze  
s, haar baren en  
... het zijn alle  
beweging zetten  
uw de kerk ver-  
ring geschreeven  
ol, hier en daar  
agen. Uitzwaa-  
en. Zoo kan ook  
al rukt hij ster-  
e, die, als het vi-  
men valt in het  
n wereldteeken:  
kelijheid komt  
e leeuwensandert  
ak in het visioen  
dat iemand het  
zeggen wil, dat  
et kunnen zien  
een visioen om

Maar over het geheel genomen lijkt het ons  
het best, dat de Classis een verklaring opstelt,  
welke inhoudt, dat de examinandus volkomen in-  
stent met de dogmatisch-exegetische beslissingen  
van de Synode van Assen en na afloop van het  
examen vóór de beslissing hem deze voorlegt. Op-  
dat geen verwarring ontsta, zouden wij in den  
gahel van die verklaring willen zien opgenomen,  
dat het hier gaat over de toepassing der belijdenis  
op deze bepaalde punten. Alle gedachte als zou  
men hier met een nieuw dogma hebben te doen  
moet worden gekeerd. De Classis vrage instemming  
met onze drie belijdenisschriften en dus ook met  
de uitspraak van Assen.

Op welk examen dit thuis behoort? zoo heeft  
men verder geïnformeerd.

Het veiligst gaat een Classis, als zij en bij het  
preparatoir en bij het peremptoir zulk een ver-  
klaring vordert. Mocht een andere Classis haar  
plicht hebben verzuimd, dan is zij in ieder geval  
gwaarborgd.

En wat nu de overige punten betreft, waarover  
de Synode van Assen sprak: men vergeet niet,  
dat elk kerkelijk examen mede ten doel heeft zich  
van de rechtzinnigheid van den examinandus te  
vergewissen.

Ieder examiner heeft daartoe mede te werken.  
Dat onderzoek verslapt welens in een tijd, dat  
men van afwijking van de belijdenis niet hoort.  
Maar thans moet het in allen ernst worden in-  
gesteld.

En zou men nog wel meer zekerheid wenschen,  
dan men uit de antwoorden op de vragen van  
een examiner heeft verkregen, dan make ieder  
lid van de Classis vrijmoedig van het recht om  
navragen te stellen, gebruik.

Examinator noch examinandus mogen daarin een  
belediging zien.

De bezorgdheid voor het bewaren van de kerk  
bij de zuiverheid in de belijdenis kan niet hoog  
genoeg worden gewaardeerd.

Inzonderheid hebben de examinatoren zich op  
de hoogte te stellen van de dwalingen, welke over  
de schutting van onzen kerkelijken tuin trachten  
binnen te klimmen.

### — Doortasten.

Onze driestreep over het Comité van Actie werd  
evenals eenige daarop volgende artikelen reeds voor  
ons vorig nummer persklaar gemaakt.

Wij moeten thans nog even aan denzelfden draad  
voortspinnen.

En dat niet zoozeer, omdat Mr Theyse, secretaris  
van het Centraal-Comité in een interview, dat hij

drakengevecht zien, en een geopenden muil met heeten  
adem, en toch, als hij ontwaakt is, zich die ijselijkheden  
realiseeren in een satan, die rondgaat als een engel des  
lichts, niet waarneembaar voor oogen des vleesch. Men  
behoeft dus geen tegenstrijdigheid te zien tusschen een  
apokalyptisch visioen van een draak, die zijn staart  
roert en sterren afzweept, en een duivel, die naar de  
tekenende volkstaal, op kousevoeten komt. Tenslotte  
kan dat heele visioen van dien geweldigen draak wel  
eens niets anders willen zeggen, dan dat er een sata-  
nische macht is, die op politiek en op economisch terrein  
de christenen zal beschadigen. Men bedenke, dat de Bij-  
bel juist dan den duivel als „draak“ schildert, wanneer  
de politieke verhoudingen gewelddadig ingrijpen in de  
levensbeweging der christelijke kerk; als in Rome de  
troon des Satans is; als de filosofie der heidenen demoni-  
sch geworden is en achter ieder beeld van den als god  
vereerden keizer een demon op de loer ligt (de stam:  
zien) om te turen naar wie knielt voor den goddelijken  
Caesar en wie het niet wil doen.....

Mogelijk acht iemand het vergeefsche moeite, deze  
dingen na te pluizen.

Toch is dit alles geen monnikenwerk.

Want het leert ons twee dingen.

Het zegt ons allereerst, dat zelfs deze wel zeer expres-  
sieve, plastisch-beeldende naam van den geest van den  
opstand, ons nog niets leeren kan zonder dat bij het  
„onderwerp“: „draak“ ook nader „het gezegde“ komt.  
Reeds eerder merkten wij bij een anderen naam dit op.  
Zelfs de naam, die het scherpst illustreert, die het klaarst  
tot de verbeelding spreekt, die ook het gemakkelijkst,  
maar wij zouden denken, is te ontleden, zelfs die naam  
dwingt ons tot de nusterste opmerkzaamheid, en zegt ons:  
de draak en het drakengevecht kan voor de deur liggen  
en ge weet het niet. Ook omtrent den draak en zijn ge-  
weld kan slechts de geestelijke mensch in de uren van  
zijn waken tot God de ware wijsheid leeren. Niet het  
inzicht in de mythologieën der volkeren, maar alleen de  
verlichting van den Geest der profetie, kan ons tot den  
waren zin der Schriften doen doordringen, als zij van  
den draak spreken en van zijn geweld. Ook hier spreekt  
de Bijbel het Woord Gods tegenover het woord der  
mensen; en niet de Hellenistische drakenverbeeldin-  
gen, noch de Babylonische gigantomachieën, maar alleen  
het inzicht in de eigenaardigheden van het Woord Gods  
tegenover het woord der mensen kan den zin der  
Schriften ons doen grijpen.

En daar raken we dan ook het tweede, dat we hier  
naar voren brengen. Hoe heeft men niet gepoogd, den  
„draak“ van Openbaring 12, 13, 16, 20 thuis te brengen  
onder de mythologische fantasieën van de oostersche  
wereld! Het aantal onderstellingen is hier legio. Men  
heeft gezegd, dat de „draak“ van de Openbaring vast  
en zeker niets anders was dan het monster van den

met een journalist van de „N. R. Ct.“ had, sprak  
van een schijnbare rust, welke bij de „synodale  
partij“ (!) was ingetreden en waarachter hij „ta-  
cische opzet“ zocht.

Ook niet, omdat Dr G. in de „Overtoomsche  
Kerkbode“ op zijn prikkelende manier bewaarde,  
dat „men“ wel jongere predikanten bemoeilijkt,  
maar oudere „van wie vrijwel ieder weet, dat zij  
zich niet aan de Asser beslissing „conformeerden“,  
ongemoeid laat en eindigde met de spottende ont-  
boezeming, „och, nu men Dr Geelkerken meent  
kwijt te zijn, komt het er met die handhaving van  
het Schriftgezag voorloopig niet zoo precies op  
aan. Hoofdzak is, dat de beroering en de veront-  
waardiging maar zoo gauw mogelijk gesust en ge-  
stild wordt. Over enkele jaren kan men dan op  
zijn gemak een nieuw „offer“ kiezen, als de hand-  
having van de machtspositie der „voormannen“  
opnieuw een auto-da-fé noodzakelijk maakt“.

Wij plaatsen zulke uitingen liefst maar zonder  
commentaar.

Doch er heeft zich sinds een concreet geval  
voorgedaan.

De kerk van Halfweg heeft bij de Classis het  
volgende voorstel ingediend:

De classis Haarlem der Geref. Kerken,  
kennis genomen hebbende van de oprichting van  
een centraal comité van advies en leiding voor hen,  
die bezwaard zijn door de besluiten der Asser Synode,  
van oordeel, dat dit comité in de gegeven om-  
standigheden ontoelaatbaar is in de Gereformeerde  
Kerken,

vernomen hebbende, dat de predikanten H. C. van  
den Brink te Zandvoort en J. C. Brussaard te Bloemendaal

10. zitting hebben in bovengenoemd centraal co-  
mité („De Nederlander“ van 10 April 1926).

20. redacteur of verantwoordelijk medewerker zijn  
van „Woord en Geest“, dat het feitelijk orgaan van  
dit comité en de daardoor geleide beweging is ge-  
worden („Woord en Geest“ van 16 April 1926).

sprekt als haar gevoelen uit, dat geen predikant  
der Gereformeerde Kerken in bovengenoemd comité  
zitting behoort te hebben, of als redacteur of ver-  
antwoordelijk medewerker aan bovengenoemd blad  
behoort te zijn verbonden,

en besluit, de kerkoraden te Zandvoort en te Bloemendaal  
dringend te verzoeken bij hun predikanten  
te informeren naar de juistheid van deze berichten  
en, zoo deze dingen alzoo zijn, hen ernstig te ver-  
manen hunne relaties tot genoemd comité en blad  
te verbreken.

De formuleering van dit voorstel kunnen wij  
best nitschakelen.

De zaak vraagt onze belangstelling.

En dan kunnen wij niet anders oordeelen, dan

chaos en van de chaotische duisternis uit de babylonische  
verbeelding: Tiamat, die immers door den goeden god  
Mardoeek verslagen is. Zoo zou het bijbelsch visioen van  
den draak, die tegen Gods „hemelkoningin“ dreiging en  
moord blaast, eigenlijk niets anders zijn dan een copie  
van een babylonische kosmogonie: de draak-Tiamat is  
dan de leelijke, duistere macht van den chaos, en daar-  
tegenover staat dan de macht van het goede. En ande-  
ren zijn even spoedig klaar met hun bewering, dat de  
„draak“ van Openbaring 12 een christelijke editie van  
den Python der Grieken, of van Musruss der Babylo-  
niers, of van Nzi Dahala in Iran, of van Typhon in  
Egypte, of van Behemoth en Leviathan in Israel is.  
Waarbij dan ook over dien Leviathan en over Behemoth  
en over de andere monsters, die het Oude Testament  
noemt, de beweringen en de hypothesen niet meer te  
tellen zijn. Ook hier geldt het: zooveel hoofden, zooveel  
zinnen. De een weet heel zeker, dat de schrijver van  
Openbaring 12 aan Tiamat en Mardoeek gedacht heeft.  
Een tweede is overtuigd, dat Openbaring 12 het verhaal  
van de opkomst van den Christus in de wereld ontleend  
heeft aan het bericht (uit de Griekse fabellee) van  
de geboorte van Apollo; want de vrouw, die baart, is  
Apollo's moeder Leto, en haar kind, Apollo, heeft im-  
mers den draak, Python, gedood? Weer een derde weet  
heel secuur, dat de draak dezelfde is als „Armilus“, een  
joodsche benaming voor den Anti-christ. En een vierde  
toet nog onder het inderdaad op dit standpunt moeilijk  
vraagstuk, of die draak nu van de Perzen, de Iraniers,  
de Babyloniers, de Egyptenaren, de Grieken, afkomstig  
is, of van nog weer anderen. En een vijfde gaat niet  
zoozeer in de breedte de volkerenwereld afzoeken, om  
uit hun fabellee en godenhistories den draak af te lei-  
den, maar hij zoekt in de hoogte de sterren af en ontdekt  
in den draak een sterrenbeeld of een natuurkracht; h.v.  
den beheerscher van den wintertijd, die het licht vijandig  
is, en daarom symbool der booze, duivelsche, anti-god-  
delijke macht.

Maar tegenover al deze onderstellingen, houden wij  
vol, dat de bijbel zelf een eigen inhoud legt in  
het visioen en een eigen beteekenis hecht aan den  
naam van den grooten draak. En wij wezen  
juist op de mogelijkheid, dat het drakengevecht  
toch wel heel geleidelijk en schier onmerkbaar zich kan  
verheffen tegen Gods wereldbestuur, omdat juist daarin  
het principiele verschil ligt tusschen de gigantoma-  
chieën (de gevechten van reusachtige draken en mon-  
sters) in de heidensche religies en het drakenvisioen in  
het laatste bijbelboek. Bij de heidenen vindt de eene  
draak een ander uiterlijk groot-waarneembaar monster  
tegenover zich. In den Bijbel evenwel heeft de draak  
God tegenover zich (dien niemand ziet), of de vrouwe  
(maar die vlucht in de woestijn en er is geen sprake  
van een katastrofe, die het heelal uitwendig beroert), of  
ook het kind der vrouwe (maar dat kind begint ook geen

dat de kerkeraad van Halfweg dient geprezen van-  
wege zijn moed om deze zaak aanhangig te maken.

Men onderschatte dien moed niet.

Door zoo op te treden stelt hij zich bloot aan  
allerlei verwijten van onverdraagzaamheid.

En toch staat deze kerkeraad in zijn recht en  
is het juist de plicht der liefde om aan onge-  
wenschte toestanden, indien zij werkelijk bestaan,  
een einde te maken.

Heeft een predikant een gravamen, hij betrede  
den kerkelijken weg.

Maar hij doe niet mee aan een onkerkelijke actie,  
die bewust of onbewust bedoelt, dat onze kerken  
zullen gaan wroeten in eigen ingewand.

En indien hij toch die onkerkelijke actie blijft  
steunen, dan hebben plaatselijke kerk en kerkver-  
band in te grijpen.

### — Nieuwe gevallen.

Na de afzetting van Dr G. hebben zich eenige  
nieuwe gevallen, welke in kerkelijke behandeling  
kwamen, voorgedaan.

Het eerste geval liep gunstig af.

De legerpredikant Petersen verklaarde voor de  
Classis Winschoten zijn volkomen instemming met  
de besluiten van Assen, erkende zijn schuld wegens  
zijn optreden in de schismatische kerk van Amster-  
dam-Zuid en beloofde zich voortaan voor zulke  
fouten te zullen hoeden.

Daarmede is deze kwestie gelukkig afgedaan.

Maar minder gunstig staat het er met een an-  
dere voor.

De W. E. van Duin had reeds eenige malen  
„vacantie“ gekregen, wijl hij eenige vragen, hem  
door zijn kerkeraad in verband met dien eener  
genabuurde gemeente gedaan, niet ten genoeg had  
beantwoord.

Thans zijn deze vragen publiek geworden.

1. Zijt Gij genegen aan de jongelui, die Belij-  
denis des Geloofs zullen afleggen, te vragen of zij  
het Scheppings- en Paradijsverhaal kunnen aanvaar-  
den, gelijk het in den Bijbel staat?

2. Zijt Gij in Utrecht geweest op die protest-ver-  
gadering, gevoerd tegen de besluiten der Synode?

3. Wilt Gij U van nu af volkomen onthouden om  
deel te nemen aan eenige actie, te voeren en die  
zou kunnen gevoerd worden tegen de Synodale be-  
sluiten op de Synode, te Assen gehouden, zoowel  
in als buiten deze gemeente?

4. Zijt Gij volkomen bereid om op de eerste en  
volgende classicale vergaderingen in de zaak-Geelker-  
ken tegen de Synodale besluiten, U te houden aan  
de eventueel door den kerkeraad te nemen besluiten?

Op twee ervan luidde zijn antwoord bevestigend.  
Maandag 26 April werd in overleg met de Depu-

zichtharen kamp tegen den draak, want het wordt weg-  
gerukt tot Gods troon, en valt dus buiten het bereik  
van den heeten adem van den drakenmuil: Christus'  
hemelvaart onttrok hem aan Satans invloed).

Wat ons dus van dien naam „draak“ bijblijft is dit:  
dat de bijbel de dingen zegt op eigen wijze; dat de draak  
voor het oog des geloofs een ontzaglijke macht heeft,  
maar dat men die nog niet kan zien in het uitwendige;  
dat hij geen antipode is tegen God of tegen de kerk of  
tegen den Zoon der kerk, Christus, omdat Openb. 12  
geen drakenstrijd opvoert, waarin twee gelijkwaardige  
draken-monsters elkaar naar de keel vliegen. In Gods  
wijde wereld is de draak niet (als bij de heidenen) een  
contra-god, niet een tegen-candidaat naar de hegemonie,  
niet een anti-heer; maar hij is knecht, slaaf, hij is toch  
„de deserteur“, die wel de trom kan roeren, wel met  
zijn staart sterren afrukken kan (in visionairen stijl ge-  
zegd), maar die het niet zoo ver brengt, dat God of  
Gods bruid of Gods Zoon als gelijkwaardige macht te-  
gen hem den strijd opent. Want de draak ontmoet geen  
tegen-draak. De draak is immers ook maar „Belial“:  
ijdelheid; geen positief beginsel, niet een macht, die  
opweegt tegen die andere, waartegenover hij zich vij-  
andig gesteld heeft. O, er is muziek in het spreken, er  
is ook muziek in het zwijgen van den bijbel.

Er is krijgsmuziek in de roering van den draken-  
staart, die sterren afslaat. Maar er is vredesverkon-  
ding in de ontdekking, dat de draak in den Bijbel, an-  
ders dan in heidensche mythen, geen contra-draak tegen  
zich heeft. Want God is één; de duivelen gelooven het  
ook, en zij sidderen. Wie sidderet het meest? Niet die zijn  
Rechter hoort donderen, maar die hem hoort zwijgen.  
Niet, die zijn Koning hoort roepen om den strijdwagen  
voor den oorlog, maar die ontdekt, dat Hij zich te hoog  
acht voor een tweegevecht als gelijke tegen gelijke.

De draak ruikt sterren af, o ja, het staat er.

Maar dat kan in alle stilte gebeuren, zonder dat de  
aarde schokt en trilt op haar grondvesten. En wie dat  
een vreemd evangelie vindt, die moet ook niet zoo ge-  
wichtig kijken, als een tijdgenoot zegt: als ik op de  
aarde met mijn voet stamp, dan wordt het op Sirius  
bemerkt.<sup>1)</sup>

Want wie zulk een uitlating aanhoort met eerbied,  
die moet ook gaan gelooven, dat de bijbel van draken  
spreken kan, zonder dat hij met Babel iets te doen heeft,  
of een duivel zou willen prediken, die komt met uiterlijk  
gelaat. Als hij hier een werk Gods breekt, wel dan heeft  
Sirius... dan raakt het de sterren. Waarom niet?

Want de VERBORGENHEID der ongerechtigheid  
wordt alreede gewrocht. En de „draak“ zal daar niets  
aan veranderen. Babel en Bijbel zijn twee. Het Woord  
Gods is niet het woord der mensen.

K. S.

<sup>1)</sup> Ernst Troeltsch, „Glaubenslehre“, 1925, 259. München-  
Leipzig, Duncker & Humblot.

taten, door de Synode aangewezen, hem de volgende verklaring voorgelegd:

„Ondergeteekende verklaart met de beslissingen van de Asser Synode in te stemmen maar behoudt zich het recht voor, waar hij bezwaar heeft ten opzichte van hetgeen daar gezegd wordt inzake de slang en haar spreken een gravamen in te dienen en belooft zulks bij de volgende Synode te zullen doen, opdat deze daarover beslisse.

Hij belooft voorts dit bezwaar noch openlijk, noch heimelijk te zullen drijven of leeren, noch daarover te zullen schrijven. Tevens verklaart hij hangende dit appel zich te zullen houden aan de resoluties van de Generale Synode van Assen, ook wanneer hij algevaarlijkge wordt naar de meerdere vergaderingen en zoo hij meent om der conscientiewil dat niet te kunnen doen, zal hij zich van het deelnemen aan deze Vergaderingen onthouden.

Waar Ds van Duin onderteekening weigerde werd hij tot 6 Juli o.k. geschorst.

Hoe jammer, dat het zoover komen moest.

Men zal niet kunnen zeggen, dat de beide kerkeraden, gesteund door de Deputaten, niet zoo ver mogelijk zijn gegaan.

Het zou ons niet verwonderen, wanneer velen oordeelen, dat zij haast te ver zijn gegaan.

De verklaring aan Dr G. ter teekening voorgelegd, werd hier niet met eenige wijziging gebruikt. Met zijn speciale bezwaren werd gerekend.

Die bezwaren werden tot op zekere hoogte geëerbiedigd.

Hem werd toegestaan een gravamen in te dienen op een bepaald punt, waarover de Synode uitspraak deed, mits hij hangende de indiening van dit gravamen voor zijn gevoelens geenerlei propaganda maakte.

Wel is men tot het uiterste met hem gegaan. Wel een bewijs, hoe onwaar het is, dat er in onze kerken terreur zou worden geoeft!

Moge Ds van Duin voor onze kerken behouden blijven!

HEPP.

## LITERATUUR EN KUNST.

### De oorzaken van de psycho-pathologische verschijnselen in de moderne romanliteratuur.

I.

Eenige maanden geleden handelden we in een artikelenreeks over „het psycho-pathologische element in de moderne romanliteratuur“.

Eerst omschreven we het begrip zelf en de invloeden, die in de moderne romanliteratuur het psycho-pathologische element inbrengen, de vele „ismen“, die evenzoo vele ziektebeelden zijn van onzen tijd. Daarna beschouwden we in achtereenvolgende artikelen de gegevens, waaruit de moderne romans zijn opgebouwd: de gegevens op sexueel en moreel gebied (met al de consequenties, die daaruit volgen) de gegevens, die liggen op religieus terrein en dragers zijn van een wonderbaarlijk-fantastisch soort religiositeit, de gegevens eindelijk die de algemeene levenspraktijk betreffen.

Bij de overweging van dat alles nu kwamen we te staan voor een onrustbarende lange rij van abnormaliteiten, die in hun veelvuldigheid en om hun gehalte alle recht geven om te spreken van een voortwoekerend ziekteproces, te gevaarlijker, omdat deze psycho-pathologie van zeer infectueus karakter blijkt te zijn en de verzieking vrijwel algemeen begint te worden.

Als vanzelf drong zich bij en naast de beschouwing van de feiten ook de vraag op naar de oorzaken van deze psycho-pathologie. Maar voor de beantwoording van die vraag hadden we toen de noodige ruimte niet meer beschikbaar (andere dingen vroegen om behandeling) en dus lieten we dit gedeelte van onze stof tot nader gelegenheid overstaan.

Thans kunnen we in een korte artikelenreeks, daarop terugkomen; en dus schrijven we in de eerstvolgende nummers over: de oorzaken van de psycho-pathologische verschijnselen in de moderne romanliteratuur.

De bepaling van het begrip psycho-pathologie voerde ons tot de conclusie van Scharfen, dat in de abnormaliteiten, welke zich in den modernen roman voordoen, zich een vergroeiing openbaart, een uitwas, die geen aanspraak meer maken kan op den naam van kunst. Daarmee is aanstonds aan de orde de vraag, van welke elementen het psycho-pathologische dan een uitwas is en het onderzoek, dat we naar de oorzaken van het verschijnsel der verzieking willen instellen, moet dus op de beantwoording van deze vraag zich richten.

Het ligt voor de hand, dat de elementen, die we bedoelen, moeten liggen in de lijn, waarlangs zich de nieuwere literatuur heeft ontwikkeld. Want uitwas is te sterke was, vergroeiing. En bij nader beschouwing blijkt dit ook.

Daar is allereerst het individualisme.

Meer dan eens hebben we in deze rubriek gesproken over het individualisme der Tachtigers. Steeds hebben we daarbij den nadruk er op gelegd, dat dit individualisme in z'n ontstaan ongetwijfeld een element van groote waarde voor de literatuur is geweest, aangezien het leven, gloed,

kleur gebracht heeft in de in vormen verstarde kunst en omdat het aan „de emotie“, de ontroering, die voorwaarde is voor alle kunst en dus ook voor romankunst, ruimte liet. Dat dus de Tachtigers het individualisme op den voorgrond hebben gebracht (daarbij wijzende op de kunst van alle eeuwen) is zeker een feit van betekenis in verband met den groei der literaire kunst.

Maar het individualisme draagt ook een gevaar in zich. Ook daarop hebben we bij herhaling gewezen. De accentueering van het persoonlijk inzicht, gevoelen, willen, leidt er heel licht toe, dat de noodige begrenzing verwaarloosd of vergeten wordt, en dan is onttaarding in bandeloosheid het zekere einde.

Die mogelijkheid nu is meer en meer werkelijkheid geworden. Het individualisme is onder de jongeren zoozeer gaan overheerschen, dat het een soort van zucht werd anders te zijn dan anderen, in denken en in doen, dat men volstrekt iets eigens, iets persoonlijks zocht te bereiken, ook al raakte men daarbij geheel los van wat binnen algemeene bevattings ligt. Frans Coenen, zelf romanschrijver, zegt in z'n „Studien van de Tachtigerbeweging“, dat het individualisme gaandeweg alle contact met de menschen, met de maatschappij, met het omringende leven heeft verloren en dat het eenige geluid, waar de jongeren naar luisteren, is geworden de spraak der dingen in het eigen hart. Hier staan we nu voor een uitwas.

Want wel vloeide het individualisme voort uit den aard der Tachtigersbeweging, die immers schoonheid gelegen achtte in de erkenning- en herscheppingsvreugde van den kunstenaar, maar daaronder werd verstaan de noodzakelijkheid van persoonlijke gewaarwording, wil er van artistieke mededeeling sprake zijn, en niet het zich volkomen losmaken van de omringende verhoudingen en het zich uitsluitend concentreren op zichzelf. Men gevoelt dat in dit laatste, t welk de praktijk is geworden van het individualisme, de verworping ligt.

De beoefening van „de kunst om de kunst“, zooals de bekende leus luidde, werkte deze vergroeiing in de hand. Want die deed de dingen zijn, zooals de kunstenaar ze zag, m.a.w., ze waren mooi of leelijk, al naar de kunstenaar ze beschouwde: een op zichzelf niet-mooi voorwerp kon in z'n weergave mooi worden. Alles kwam aan op de „visie“ van den kunstenaar. Daarbij, aldus zegt Coenen in het boek, dat we noemden, „daarbij was het geen factor van overweging (of zulk een visie) overeenkwam met wat de menigte hoorde of zag en nog minder, of de vorm, waarin de kunstenaar zich uitte aan de menigte zou bevallen of door haar zou begrepen worden“. De kunst immers slechts om de kunst!

Dat nu is de vergroeiing, die tot het psycho-pathologische heeft gevoerd. Want het individualisme, dat, in z'n ruimte-laten aan de persoonlijkheid een verwijding scheen, een verwijding van de kunst en haar openbaring, werd zoo „een fatale verenging“. Coenen beschrijft die verenging aldus: „Die individualistische tendenz, die afscheidende of kristalliseerende geesteswerking, maakt de persoonlijkheid los uit het maatschappelijk verband. Wordt nu die uit het collectieve gevoelsleven losgemaakte persoonlijkheid niet weer opgenomen in een ander verband, in een ziels- of zinsverband met de stofelijke en geestelijke wereld, dan blijft zij ganschelijk zonder verband in de samenleving, waar zij voortaan van vervreemd is“. En „dan groeien de vermogens van den eenling, die zich nu uitleven wil“. Door de concentratie op het eigen-ik dus raakte de kunstenaar steeds verder af van wat voor hem als mensch normatief was en die „fatale verenging van de persoonlijkheid“ heeft tot de psycho-pathologie gevoerd. Niet slechts werden voor den kunstenaar weggenomen de begrenzingen, die voor den mensch bestaan, maar elke uiting en iedere stofkeuze, al lagen ze nog zoover buiten de sfeer van het gewone, werd geijkt als goed en echt. De kunstenaar had niet slechts het volste recht te schrijven wat hij wilde, maar hij behoefde bovendien niet in het minst rekening te houden met iets of iemand anders dan zichzelf.

Zoo moest individualisme wel voeren tot allerlei effecten, die door een ander niet meer mee te voelen zijn, die liggen buiten het normaal-menschelijke, d.i., die psycho-pathologisch zijn.

We komen dus tot de conclusie, dat allereerst het individualisme in z'n doorwerking een van de elementen is, die bij een onderzoek naar de oorzaken der psycho-pathologische verschijnselen moeten worden genoemd.

In het volgend artikel hopen we op een tweede, niet minder gewichtige factor te wijzen.

C. T.

## PERS-SCHOUW.

Over Augustinus en de Augustinaansche Synode.

Ten besluite op hetgeen we uit „De Heraut“ mededeelden omtrent Prof. Kuyper's weerlegging van de bewering, dat Assen een banvonniss zou hebben uitgesproken over Augustinus, geven we nu het laatste „Heraut“-artikel nog 2 uitspraken.

Na vermelding van een citaat uit Augustinus, zegt Prof. Kuyper:

En na dit citaat te hebben aangehaald, gaat Augustinus dan aldus voort: „Nu echter, omdat God gewild heeft, dat ik deze dingen nauwkeurig zou bezien en overwegen, heb ik, en niet vruchteloos naar ik meen, geoordeeld, dat deze arbeid „door mij zelf“ kon verricht worden en heb ik in dit boek aangetoond, dat dit Schriftgedeelte „niet volgens de allegorische manier van spreken, maar in letterlijken zin moet worden verstaan“. Ieder lezer kan nu nagaan wat er waar is van de bewering, dat Augustinus dit citaat zou hebben aangehaald, om daarmee te kennen te geven, zooals de heer Van Haeringen beweert, dat hij „deze allegorische exegese nog geheel voor zijn rekening nam, er geheel mee instemde en ze niet als een zonde zijner jougd beschouwde“.

En tenslotte, als het loopt over de „zintuigelijke waarneembaarheid“, zegt de hoogleeraar:

Want omtrent de zintuigelijke werkelijkheid van dit alles, de corporalitas, zooals hij het noemt, verklaart hij op grond van wat de Schrift zelf zegt, volkomen zekerheid te hebben. Het is dan ook wel opmerkelijk, dat Augustinus juist bij den aanvang van dit achtste boek, als hij het Paradijsverhaal behandelt, gaat, de verklaring aflegt, dat „God gewild had“, dat hij door een nauwkeuriger onderzoek zou aantoonen, dat deze dingen niet allegorisch, maar letterlijk door ons moeten worden verstaan.

Het is goed, dat Augustinus ter sprake kwam. Niet alleen, om de poging, om hem tegen Assen op te roepen, te leeren beoordeelen, maar ook om te weten, hoe men denken moet over allen, die meenen, dat het in Assen ging om „enkele bijzonderheden“. Het is goed, dat ook Prof. Haitjema eens over Augustinus zich uitsprekt. In zijn dezer dagen verschenen boek over Karl Barth kan hij van den Zwitser geen afscheid nemen zonder even naar Assen een uitstapje te doen. Eenerzijds merkt hij op, dat Dr Geelkerken het zich maar verbeeld heeft, dat hij met zijn bezwaren tegen de Asser-synode haar verbeteren kon en het verlossende woord spreken. Maar anderzijds zegt hij, dat hij in de Synode van Assen, gelijk in heel de tegenwoordige Calvinistische theologie, een seculariserings-proces (proces van verwereldlijking) opmerkt. Een term als „zintuiglijk waarneembare werkelijkheid“ acht hij „zuiver wereldsch van signatuur“. Blijkbaar is ook Augustinus (met zijn „corporalitas“ — zie het citaat van „De Heraut“) verwereldlijkt. Een troost voor Assen.

Maar hoe een hoogleeraar het klaar speelt, te doceren, zonder gebruik te maken van begrippen en onderscheidingen, die langs denzelfden weg en naar dezelfde methode verkregen zijn, als hier gewraakt worden, is ons een raadsel. Eerlijk gezegd, acht ik het een onmogelijkheid; vooral als ik denk aan Prof. Haitjema's belijdenis (Hoogkerkelijk Protestantisme), dat hij het geheele probleem van de religieuze waarheidskennis in verband met kerk, ambt en sacrament, „Platonisch“ zag. Het lijkt me trouwens in strijd met zijn pleitrede voor Athanasius, die veel harder dan Assen streed voor het zuivere begrip en is misschien het best te verklaren uit de stille overtuiging, dat Augustinus en Athanasius bij de dogmatische werkzaamheid wel maar dat Assen niet had het „grote gezicht“ van en op Gods liefde in de verlossing. Een hypothese dus, die niet met de liefde alle dingen hoopt. Er is trouwens bij velen een wellust voor het paradox, die niet hoven het dogma uit komt, maar bij gezonde ontwikkeling er door overwonnen wordt; den wellust — bedoel ik natuurlijk. Maar deze wellust is ook een openbaring van de secularisatie der theologie. Het paradoxale is eer bij den dogmatischen mensch tot geldigheid gebracht in zijn scherpe formulering, dan bij den man, die op het paradox wel verliefd worden wil, maar er niet mee trouwen. Dit laatste laat hij aan den dogmaticus over.

Doch dit is maar een uitstapje. Augustinus en Assen zijn voorloopig samen, en Prof. Haitjema ziet toe.

De post en de kerk.

In de door Dr J. G. Geelkerken geredigeerde Kerkbode schrijft de heer Hamerling o.m.:

In „Mededeelingen aan de leden van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam-Zuid“, te weten „binnen het verband“, komt, onder t'geen de Commissie van Beheer der gemeente heeft mede te deelen, onder meer het volgende voor: „Een trouwe zuster, die thans niet meer in de Gemeente woont, bezorgde een brief met f.50 met een wonderlijk adres, n.l. „Aan de getrouwen van Gods Woord en de belijdenis“.

Toen indertijd een gift bezorgd was bij Dr Geelkerken onder t'adres: „Aan de Algemeene Christelijke Kerk“, welke gift door Dr G. werd bestemd voor de Evangelische Alliantie, maakte Ds K. Schilder de opmerking, dat we nu t' adres wisten van de Algemeene Christelijke Kerk en vroeg hij, of t'niet gewenscht ware, de Post daarvan mededeeling te doen.

Ik vraag nu op mijn beurt, of t' niet op zijn plaats was, wanneer ook dit adres bij „Tante Post“ gedeponeerd werd, maar dan geheel gewijzigd. Hoe ik t' dan zou willen laten luiden, zal uit t' volgende blijken.

Aangenaam zou het zijn, ook in dit geval, de gedachte van Ds K. Schilder aangaande deze kwestie omtrent het juiste adres, nu eens te mogen vernemen.

Met het grootste genoegen zal ik den heer Hamerling mijn meening zeggen. Maar op één voorwaarde, dat hij eerst aan zijn lezers zegt, wat ik

geschreef dat heb ik opmerking toegepast.

in vervolg namen me nemen we Kerkbode:

Mijnzvrugdagnisch berbond met de h hun voor in den na Assen, h waarop neerges En toen reeds onk

We pla uit plichts bescheid. looven we hij ze even waken niet Waarom

De J. G. dat de ker

Hij loo bestaan v werkelijk tot idee onwetensc logie, enz alleen de niet aan de opstatu leven de v des Satar

HIER is WAAR: H spreken, al de, dat de dat hij de

En dan „Amst. Ke wordt. Wie ren zou heel leger en die var dron anou En was S werd geze Hoe er o.a. Ds Ha berinnert a beurtten wa waaronder

De heel geleden door de G lezing is Dr G. zel van ons Nu kan ger lijstje licht verla maar de onzuiver, ons land.

Misschie de feiten z kerken als doelen, de afzett bekend wa uitgenoodig dat nog we afdeeling v vergadering gelijk de D moet nuch een alles Hoe Dr A. Jansens ken, in de

Maar h Hij heeft node. Ha kerkelijke Geelkerkie een air ar het doel roerende koopen, o De meth in de „Am niem, en c

In een den predi raad, wor De predik gedragen, node ten den predi Dat zin zien, waan lieden tra